

УДК 364-43:005.963.1]:[364.62:355.292]

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.13>

Олена МАЛОВІЧКО

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0002-4137-8953

Scopus Author ID: 57216862682

Володимир ТОРКВАТО

аспірант кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0009-0006-3738-0184

Роксоляна ЗОЗУЛЯК-СЛУЧИК

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018

ORCID: 0000-0001-6066-590X

Тарас БУТЧЕНКО

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0003-0671-1500

Scopus Author ID: 57222611358

Бібліографічний опис статті: Маловічко, О., Торквато, В., Зозуляк-Случик, Р., Бутченко, Т. (2025). Адаптивна модель підготовки соціальних працівників до кризового втручання та психосоціального супроводу ветеранів різного віку в умовах громади. *Ввічливість, Humanitas*, 3, 96–108, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.13>

АДАПТИВНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО КРИЗОВОГО ВТРУЧАННЯ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВETERANІВ РІЗНОГО ВІКУ В ГРОМАДІ

У статті представлено адаптивну модель професійної підготовки соціальних працівників до кризового втручання та психосоціального супроводу ветеранів у громадах, яка враховує вікові особливості цільової групи та специфіку регіонального контексту. Модель розроблена й апробована у місті Запоріжжі – прифронтовому регіоні, що зазнає постійних гуманітарних викликів в умовах повномасштабної війни. Автори, поєднуючи науковий і практичний досвід, обґрунтовують необхідність переосмислення змісту підготовки фахівців соціальної сфери відповідно до сучасних умов, які вимагають від них здатності працювати в умовах невизначеності, моральної складності та соціальної турбулентності.

Запропонована модель базується на поєднанні компетентнісного, партисипативного та суб'єктно-орієнтованого підходів і складається з чотирьох компонентів: концептуально-аналітичного, практико-орієнтованого, етико-особистісного та інституційно-організаційного. Особливу увагу приділено формуванню навичок кризового втручання, первинної психологічної допомоги, розвитку психоемоційної стійкості та здатності до фасилітаційного супроводу ветеранів різного віку з урахуванням їхніх потреб та життєвих ситуацій. Емпіричною основою дослідження є результати реалізації навчально-

го курсу для соціальних працівників у Центрі професійних кваліфікацій Запорізького національного університету.

Показано відповідність моделі положенням професійного стандарту фахівця з соціальної роботи у сфері підтримки ветеранів, а також виявлено прогалини в чинному нормативному регулюванні, що потребують оновлення. Представлені результати свідчать про зростання професійної готовності слухачів, посилення їхньої мотивації до соціальних інновацій та налагодження партнерської взаємодії з громадою. Запропоновано напрямки подальших досліджень, зокрема у сфері оцінювання ефективності реінтеграції, профілактики професійного вигорання та залучення досвіду самих ветеранів до процесу підготовки фахівців.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна реінтеграція, психосоціальний супровід ветеранів, кризове втручання, громада, компетентнісний підхід, партисипація, модель підготовки соціальних працівників.

Olena MALOVICHKO

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Philosophy, Public Administration and Social Work, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0000-0002-4137-8953

Scopus Author ID: 57216862682

Volodymyr TORKVATO

Postgraduate Student at the Department of Philosophy, Public Administration and Social Work, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0009-0006-3738-0184

Roksoliana ZOZULIAK-SLUCHYK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57 Shevchenka str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

ORCID: 0000-0001-6066-590X

Taras BUTCHENKO

Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy, Public Administration and Social Work, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0000-0003-0671-1500

Scopus Author ID: 57222611358

To cite this article: Malovichko, O., Torkvato, V., Zozuliak-Sluchyk, R., Butchenko, T. (2025). *Adaptyvna model pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv do kryzovoho vtruchannia ta psykhosotsialnoho suprovodu veteraniv riznoho viku v umovakh hromady* [An adaptive model of training social workers for crisis intervention and psychosocial support of veterans of different age groups in the community]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 96–108, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.13>

AN ADAPTIVE MODEL OF TRAINING SOCIAL WORKERS FOR CRISIS INTERVENTION AND PSYCHOSOCIAL SUPPORT OF VETERANS OF DIFFERENT AGE GROUPS IN THE COMMUNITY

The article presents an adaptive model of professional training for social workers in crisis intervention and psychosocial support of veterans in communities, taking into account the age-specific characteristics of the target group and the regional context. The model was developed and tested in the city of Zaporizhzhia – a frontline region facing constant humanitarian challenges amid the full-scale war. The authors, combining academic and practical experience, substantiate the need to revise the content of training for social work professionals in response to modern conditions that require the ability to act under uncertainty, moral complexity, and social turbulence.

The proposed model is based on the integration of competency-based, participatory, and person-centered approaches and includes four components: conceptual-analytical, practice-oriented, ethical-personal, and institutional-organizational. Particular attention is paid to the development of crisis intervention skills, primary psychological aid, emotional resilience, and the capacity to facilitate the inclusion of veterans of different ages, considering their specific needs and life circumstances. The empirical foundation of the study includes the results of a

training course for social workers conducted at the Center for Professional Qualifications of Zaporizhzhia National University.

The model's compliance with the provisions of the professional standard for social workers in veteran support is demonstrated, while existing gaps in the regulatory framework are identified and highlighted as requiring revision. The results indicate an increase in trainees' professional readiness, a boost in their motivation for social innovation, and the establishment of community-based partnerships. The article outlines directions for further research, particularly in the areas of evaluating reintegration effectiveness, preventing professional burnout, and involving veterans' own experiences in the training process for social work professionals.

Key words: social work; veteran reintegration; psychosocial support; crisis intervention; community; competency-based approach; participation; training model for social workers.

Актуальність проблеми. Повномасштабна війна в Україні докорінно змінила соціальний ландшафт, зумовивши глибоку трансформацію системи надання соціальної підтримки. Однією з найскладніших сфер стало забезпечення соціальної інклюзії ветеранів війни та їхніх родин. Зростання кількості осіб, які повертаються з фронту з фізичними, психоемоційними та соціальними травмами, формує безпрецедентні виклики для системи соціальної роботи на рівні територіальних громад. Саме громади сьогодні є ключовими осередками реінтеграції, і їхня спроможність у цій сфері значною мірою залежить від наявності підготовлених фахівців, здатних забезпечувати чутливу до контексту, комплексну підтримку.

Разом із тим, існує суттєвий розрив між сучасними професійними стандартами та рівнем практичної готовності соціальних працівників до роботи з ветеранськими спільнотами. Наявна система освіти, що функціонує в умовах воєнного стану, потребує не лише змістовного оновлення, а й перегляду парадигми підготовки фахівців як майбутніх фасилітаторів соціальних змін у громадах. Підготовка таких фахівців має враховувати регіональну специфіку, індивідуальний досвід здобувачів освіти, а також динаміку потреб самих ветеранів.

У цьому контексті особливої актуальності набуває компетентнісний підхід до навчання, який передбачає формування не лише професійних знань і навичок, а й практичної готовності до відповідальної дії. Водночас визначальним чинником ефективності освітнього процесу стає інтеграція партисипативної методології, що ґрунтується на активному залученні здобувачів освіти, представників громад, роботодавців і фахових спільнот до розробки та адаптації змісту навчальних програм. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити релевантність освіти до реальних запитів громади, але й сприяє формуванню професійної ідентичності соціального

працівника як суб'єкта трансформації соціального середовища.

Незважаючи на зростання дослідницького інтересу до теми соціальної інклюзії ветеранів, у науковій літературі досі відсутня узагальнена концептуальна модель професійної підготовки фахівців соціальної сфери, яка б цілісно інтегрувала підходи до фасилітації, компетентнісної освіти та партисипативного залучення. Наявні освітні практики часто є недостатньо чутливими до соціокультурного контексту воєнного часу та прийдешнього поствоєнного періоду і, відтак, не забезпечують формування у здобувачів здатності працювати в умовах невизначеності, долати професійне вигорання, будувати партнерські відносини з ветеранами та підтримувати інклюзивне середовище в громадах.

Водночас теоретичне осмислення ролі соціального працівника в контексті післявоєнної реінтеграції потребує нових дослідницьких парадигм, що виходять за межі технократичної логіки підготовки. Наукова проблема полягає в необхідності концептуального переосмислення змісту та організації професійної освіти з урахуванням динаміки соціальних трансформацій, нових форматів соціального партнерства та ролі громади як співдіяльного простору формування професійної ідентичності фахівця.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у розробці теоретико-методологічної основи, яка може бути використана для оновлення системи професійної підготовки соціальних працівників, зокрема у сфері фасилітаційного супроводу ветеранів у громадах. Запропонована модель передбачає створення гнучкого освітнього середовища, що спирається на принципи суб'єктності, контекстуальності та міжсекторального партнерства.

Змістове наповнення та організація підготовки в такій моделі спрямовані не лише на передачу знань, але й на розвиток здатності до

дії в умовах складної соціальної реальності, формування рефлексивних, етично вмотивованих, соціально відповідальних фахівців. Важливою практичною складовою дослідження є ідентифікація чинників, що сприяють або, навпаки, перешкоджають інституціалізації фасилітаційного підходу в соціальній роботі, а також обґрунтування форм і методів взаємодії зі стейкхолдерами ветеранських політик на місцевому рівні.

Результати дослідження можуть бути використані під час розробки освітніх програм для фахової передвищої та вищої освіти, а також для підготовки й підвищення кваліфікації практикуючих соціальних працівників, викладачів, тренерів і фасилітаторів, які працюють з ветеранами та їхніми родинами.

Метою дослідження є розробка адаптивної моделі підготовки соціальних працівників до кризового втручання та психосоціального супроводу ветеранів різного віку в умовах громади.

Матеріали та методи дослідження. Для досягнення цієї мети використовуємо компетентнісний, партисипативний та суб'єктно-орієнтований підходи як ключові засади оновлення освітніх практик у поствоєнному суспільстві. Крім того, дослідження базується на міждисциплінарному аналізі сучасної наукової літератури у сфері соціальної роботи, освітньої політики, психології посттравматичного супроводу, а також практичних кейсів взаємодії з ветеранськими спільнотами.

Матеріалами дослідження слугували:

- національні та міжнародні нормативно-правові документи, що регламентують підготовку фахівців соціальної сфери та політики підтримки ветеранів;
- результати аналізу освітніх програм фахової передвищої та вищої освіти за спеціальністю ІІО «Соціальна робота»;
- сучасні академічні публікації, присвячені компетентнісному підходу, партисипативній освіті, фасилітації та суб'єктності фахівця;
- емпіричні напрацювання авторського колективу, отримані під час апробації елементів освітньої моделі у навчальних та тренінгових форматах на базі ЗФПО та громадських ініціатив.

Методологічну основу дослідження становить поєднання концептуального аналізу, поня-

тійного моделювання та методів якісної інтерпретації.

Зокрема, **понятійний аналіз** застосовано для уточнення змісту базових категорій дослідження – «компетентність», «партисипативність», «суб'єктність», «психосоціальний супровід», «реінтеграція» – у контексті професійної підготовки фахівців соціальної сфери.

Метод системного узагальнення дав змогу виокремити ключові структурні компоненти запропонованої моделі та визначити її методологічні орієнтири.

Також використовувалися елементи **контент-аналізу** освітніх програм та публічної аналітики щодо ветеранської політики в громадах, що дозволило виявити дисбаланси між цільовими запитами та наявними освітніми підходами.

Використання зазначених методів дозволило здійснити комплексний аналіз запиту на фахову підготовку соціальних працівників до кризового втручання та психосоціального супроводу ветеранів різного віку в умовах громади, охарактеризувати особливості впровадження пілотної освітньої програми, а також оцінити її ефективність. У подальшій частині статті представлено змістовні компоненти моделі, особливості організації навчального процесу та результати емпіричної апробації.

Виклад матеріалів дослідження. Передумовою розробки цілісної освітньої моделі підготовки фахівців до роботи з ветеранами виступає науково-теоретичне розуміння закономірностей соціальної реінтеграції ветеранів. На сучасному етапі відповідні дослідження здійснюються з різних методологічних позицій та на різних рівнях.

На думку Л. Черчик, процес реінтеграції учасників бойових дій має складну структуру, що включає медичну, психологічну, соціальну та професійну допомогу. Крім того, звертається увага важливості врахування індивідуальних особливостей ветеранів, а також на ролі їхніх родин, які нерідко стикаються з серйозними соціально-психологічними викликами під час повернення військовослужбовців до цивільного життя. Залучення сім'ї до процесу супроводу суттєво підвищує ефективність реінтеграції, сприяє формуванню стійких соціальних зв'язків у громаді та є критично важливим компонентом розробки адаптивної моделі фасилі-

таційного супроводу. Без підтримки родини та громади реінтеграція ветеранів у повсякденне життя значно ускладнюється (Черчик, 2024).

Ще одним важливим підходом до виявлення закономірностей реінтеграції є вивчення та порівняльний аналіз міжнародного досвіду. Зокрема, у колективній праці О. В. Вдовіченко, І. М. Соколової та ін. на прикладі ізраїльської моделі соціальної реінтеграції проаналізовано практику формування міждисциплінарних команд. Автори демонструють важливість взаємодії фахівців різного профілю – психологів, соціальних працівників, медиків і ветеранів з бойовим досвідом. Така структура дозволяє не лише забезпечити комплексну підтримку, а й створити атмосферу довіри, необхідну для ефективного психосоціального відновлення (Вдовіченко, Соколова та ін., 2023).

У цьому ж контексті варто згадати дослідження М. І. Мальованого та Ю. В. Улянич, які, вивчаючи практики США, Канади та Великої Британії, обґрунтовують необхідність багатовимірної моделі підтримки ветеранів. Автори наголошують, що психологічна допомога, хоч і є важливою складовою, не здатна самостійно забезпечити повноцінну реінтеграцію. Цей процес повинен включати також економічні гарантії, соціальний захист, сприяння працевлаштуванню, розвиток підприємництва та доступ до освіти. Найбільш ефективними визнаються ті моделі, у яких державна політика поєднується з активністю громадянського суспільства, створюючи цілісну систему підтримки ветеранів у різних сферах життя (Мальований, Улянич, 2023).

У межах дослідження структурно-функціональних закономірностей соціальної реінтеграції ветеранів важливим є аспект міжпрофесійної взаємодії як системоутворюючого елементу в наданні комплексної підтримки. Як зазначає Я. М. Раєвська, ефективність діяльності фахівців соціальної сфери значною мірою залежить від їхньої здатності до співпраці з представниками інших професій, гнучкості у реагуванні на виклики сучасного суспільства та готовності до постійного професійного розвитку. Всі ці характеристики визначають функціональну спроможність соціального працівника діяти в умовах зростаючої складності запитів ветеранів та їхніх родин (Раєвська, 2018).

З урахуванням викладених позицій виокремимо кілька рівнів, на яких мають прояв струк-

турні та функціональні закономірності процесу реінтеграції ветеранів війни.

На структурному рівні (мезо- і макропідходи) соціальна реінтеграція ветеранів постає як багатовимірний і багаторівневий процес, що охоплює медичну, психологічну, соціальну, професійну та економічну підтримку. Ефективні моделі підтримки базуються на поєднанні державної політики з громадськими ініціативами, що передбачає налагоджену міжсекторальну взаємодію. Успішна реінтеграція потребує комплексного інституційного супроводу, який включає не лише надання індивідуальних послуг, а й створення ширшої соціальної інфраструктури в громаді.

Функціональний вимір реінтеграції передбачає реалізацію міжпрофесійної взаємодії як ключового інструменту надання комплексної підтримки. Йдеться про координацію діяльності соціальних працівників, психологів, медичних працівників, юристів, волонтерів і самих ветеранів. Успішна співпраця цих учасників значною мірою залежить від атмосфери довіри, яка формується у процесі спільної роботи та взаємного визнання професійної ролі кожного. Важливим чинником є також залучення родини ветерана та його найближчого соціального оточення, що виступають природними агентами підтримки і підсилюють ефективність соціальних інтервенцій.

На особистісно-індивідуальному рівні реінтеграція розглядається як персоналізований процес, який передбачає врахування особливостей конкретного ветерана – зокрема, типу пережитої травми, попереднього досвіду, мотиваційної готовності до змін і наявності соціального капіталу. Готовність до реінтеграції формується не миттєво, а через етапну, адаптовану до індивідуальних потреб підтримку, яка дає змогу поступово відновити повноцінну участь ветерана в житті громади.

На нашу думку, врахування зазначених закономірностей створює методологічне підґрунтя для конструювання освітньої моделі підготовки фахівців, здатних забезпечити цілісний і контекстно чутливий супровід соціальної реінтеграції ветеранів війни в Україні. Йдеться про необхідність підготовки фахівців, які будуть здатні забезпечити комплексний багаторівневий характер реінтеграції, міжпрофесійну природу відповідної підтримки, реагування на

соціальну складність запитів ветеранів, а також демонструвати етичну чутливість і готовність до дії в умовах невизначеності.

Виявленим структурним, функціональним та особистісним вимогам до супроводу процесів реінтеграції відповідає адаптивна освітня модель. Її ключова особливість – гнучка, модульна побудова, що дозволяє адаптувати освітній процес до змінного соціального контексту, індивідуальних потреб здобувачів освіти та нових викликів у сфері роботи з ветеранами. Модель інтегрує чотири змістові блоки, кожен з яких відображає окремий вимір підготовки.

Перший – концептуально-аналітичний блок – має на меті забезпечення теоретичної обґрунтованості дій фахівця. Він передбачає здобуття знань про багатовимірний характер соціальної реінтеграції, розуміння механізмів її функціонування на індивідуальному, інституційному та суспільному рівнях. Особлива увага приділяється формуванню здатності до системного аналізу соціального, правового, медичного, економічного й психологічного контекстів, у яких реалізується підтримка ветеранів.

Другий – практико-орієнтований блок – зосереджений на розвитку прикладних навичок міжпрофесійної взаємодії. Він включає навчання проєктуванню моделей фасилітаційного супроводу, зокрема формування мультидисциплінарних команд, налагодження співпраці з іншими професіями (психологами, медиками, юристами, волонтерами) та родинами ветеранів. Практичні компоненти передбачають опрацювання кейсів, моделювання складних ситуацій та застосування інструментів соціального партнерства.

Третій – етичний та особистісний блок – спрямований на розвиток внутрішньої готовності до роботи в чутливих соціальних контекстах. Важливими завданнями цього блоку є формування емпатії, культурної чутливості, моральної рефлексії, а також розвиток здатності приймати відповідальні рішення в умовах моральної невизначеності. У межах цього блоку також має здійснюватися підтримка особистісного професійного зростання, саморефлексії та профілактики професійного вигорання. Варто зазначити, що важливою умовою вирішення цих завдань виступає відповідна педагогічна організація навчального процесу. Копилова С. наголошує на необхідності побудови адаптив-

ної педагогічної системи для підготовки магістрів соціальної роботи, яка ґрунтується на організації спільної діяльності викладачів та студентів. У цій системі акцент робиться на суб'єктній позиції студента та його особистісному розвитку через ціннісне сприйняття процесу навчання (Копилова, 2016).

Четвертий – інституційно-організаційний блок – забезпечує підготовку до взаємодії з політиками й соціальними інституціями. Він передбачає ознайомлення з державними і громадськими програмами підтримки ветеранів, формування компетентностей у сфері розробки, адміністрування та моніторингу соціальних програм. Важливою складовою є також підготовка до організації співпраці на рівні громади, зокрема управління ресурсами, побудови партнерських мереж, фасилітації громадських діалогів.

Таким чином, адаптивна модель підготовки фахівців до роботи з ветеранами поєднує когнітивний, ціннісний, практичний та системно-організаційний компоненти, відповідаючи потребам як самого фахівця, так і складної соціальної реальності, в якій він має діяти. Її реалізація сприятиме формуванню професійної спроможності здійснювати комплексний супровід ветеранів, ґрунтуючись на принципах міжпрофесійності, індивідуалізації, соціальної справедливості та партнерства з громадою.

Разом із тим виникає питання про відповідність описаної адаптивної моделі наявним інституційним та нормативно-правовим рамкам. Насамперед, слід звернутися до аналізу професійного стандарту «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб», затвердженого наказом Міністерства у справах ветеранів України від 31 грудня 2024 року № 508. Цей документ визначає основну мету діяльності фахівця як підтримку ветеранів та членів їхніх родин у процесі переходу від військової служби до цивільного життя. Відповідно, спектр професійних функцій охоплює надання соціальних, психологічних, освітніх і реабілітаційних послуг, супровід у питаннях доступу до пільг і ресурсів, а також допомогу в оформленні документації.

Особливу увагу у стандарті приділено таким ключовим вимогам, як здатність фахівця до оцінювання потреб ветеранів, ефективної міжособистісної комунікації, дотримання етичних

норм, використання цифрових інструментів, ведення документації, збереження конфіденційності та чутливості до потреб вразливих груп.

На основі порівняльного аналізу змісту цього стандарту та структури запропонованої адаптивної моделі можна зробити висновок про їх високу ступінь узгодженості. Адаптивна модель передбачає формування концептуально-аналітичних знань, прикладних навичок між-професійної взаємодії, етичної готовності до дій у складних моральних ситуаціях, а також інституційно-організаційних компетентностей – тобто тих елементів, які у стандарті визначено як базові складові професійної діяльності.

Нормативи стандарту конкретизують методичні рекомендації щодо освітніх програм для підвищення кваліфікації. У них підкреслюється важливість використання інтерактивних, проблемно-орієнтованих і пошукових методів навчання, а також акцентується на провідній ролі кейс-менеджменту як базової технології супроводу ветеранів. Від фахівця очікується не лише інформаційна чи консультативна підтримка, а й повноцінне ведення клієнта на всіх етапах його соціальної інтеграції – від первинної оцінки до реалізації індивідуального плану.

Крім того, рекомендації підкреслюють необхідність формування компетентностей з планування, організації та надання соціальних послуг, консультування, координації командної роботи та міжінституційної взаємодії.

Водночас як професійний стандарт, так і методичні рекомендації залишають і низку відкритих питань. Насамперед, йдеться про обмежене висвітлення таких ключових аспектів як:

1) мотиваційна складова підготовки – на нашу думку, важливо посилити забезпечення особистісного розвитку фахівців по роботі з ветеранами, формування у них суб'єктної позиції, що є провідним для адаптивної моделі (зокрема, в інтерпретації С. Копилової);

2) механізми роботи з невизначеністю, моральною складністю й травматичними ситуаціями – що особливо важливо в умовах війни;

3) системна взаємодія з громадою як самотійна освітня й практична компетенція, а не просте механічне середовище для діяльності фахівця;

4) інклюзія досвіду самих ветеранів у формування навчального контенту – як носіїв унікального знання про виклики реінтеграції.

На нашу думку, запропонована адаптивна модель не суперечить чинним нормативам, а й водночас відкриває можливості для їхнього розвитку створюючи концептуальну основу для вирішення всіх вказаних вище питань.

Напевно, найсуттєвішим викликом для адаптивної моделі є її перевірка на практиці. Лише шляхом апробації в конкретному соціальному й освітньому контексті можна об'єктивно оцінити ефективність запропонованих рішень та визначити їхню здатність відповідати складним і швидкозмінним викликам часу. У цьому зв'язку особливого значення набуває аналіз кейсу пілотної реалізації адаптивної моделі підготовки фахівців соціальної сфери, орієнтованої на фасилітаційний супровід ветеранів у громаді. Підготовка першої «пілотної» групи здійснювалася на базі Центру професійних кваліфікацій Запорізького національного університету.

До освітньої програми підготовки фахівців із супроводу ветеранів у громаді було залучено представників різних територіальних громад та соціальних установ Запорізької області. Серед учасників були представлені такі установи: Центр надання соціальних послуг, Бердянський міський центр соціальних служб, Приморська міська військова адміністрація, Центр надання соціальних послуг Якимівської селищної ради Мелітопольського району Запорізької області, Виконавчий комітет Бердянської міської ради. Кожна організація представлена одним учасником, що свідчить про рівномірний, але поки що обмежений географічний та інституційний діапазон представленості (рис. 1).

Професійна кваліфікація пошукачів характеризується різноманітністю. До складу слухачів увійшли фахівці із соціальної роботи, практичні психологи, соціальні педагоги, посадові особи, відповідальні за координацію надання соціальних послуг (зокрема виконувач обов'язків директора Центру надання соціальних послуг Якимівської селищної ради), а також керівники секторів з питань опіки, піклування та усиновлення. Такий спектр професійних позицій свідчить про різноманіття базових знань та досвіду, які потребуватимуть індивідуалізованого підходу в рамках адаптивної моделі підготовки (рис. 2).

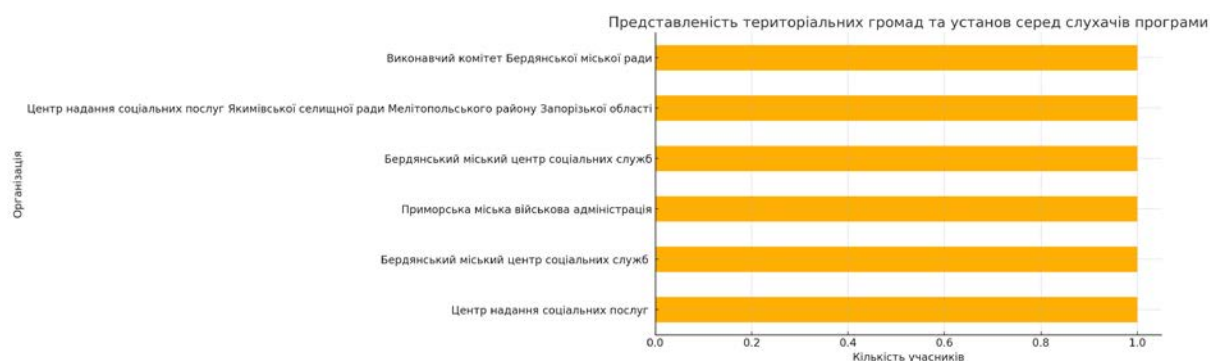

Рис. 1. Представленість територіальних громад та установ серед слухачів програми

Рис. 2. Професійна кваліфікація слухачів програми

Здійснений аналіз відповідей на питання вступного тестування дозволяє виділити декілька ключових тенденцій. Найнижчий рівень знань та компетентностей учасники продемонстрували у питаннях, що стосуються специфічних аспектів ветеранської діяльності: механізмів розвитку спорту серед ветеранів війни, особливостей ветеранського підприємництва та відкриття власної справи, взаємодії з представниками державних органів у процесі пошуку зниклих безвісти осіб, а також процедури забезпечення житлом ветеранів війни та особливостей пенсійного забезпечення ветеранів, які проживають за кордоном. У цих питаннях переважна більшість учасників продемонструвала або недостатню поінформованість, або повну відсутність знань (рис. 3).

Водночас, учасники мають більш високий рівень компетентностей у питаннях загального змісту, що стосуються посадових обов'язків фахівців із супроводу ветеранів, етики комунікації з ветеранами війни та їх сім'ями, змісту соціальних послуг, а також розуміння поняття

«бойова травма». Ці питання характеризуються частковою або достатньою обізнаністю учасників, що свідчить про те, що вони вже мають певний професійний досвід роботи в соціальній сфері (рис. 4).

Проведений комплексний аналіз результатів вступного тестування здобувачів освітньої програми підготовки соціальних працівників до фасилітаційного супроводу ветеранів у громаді засвідчив суттєву неоднорідність їхнього початкового рівня знань та компетентностей. Зокрема, було виявлено значні відмінності у професійній підготовці учасників, представлених соціальними працівниками, практичними психологами, соціальними педагогами та управлінцями соціальної сфери. Така різноманітність учасників, що представляють різні громади та організації, свідчить про необхідність створення гнучкої та індивідуалізованої програми навчання.

В аналізі відповідей було встановлено наявність суттєвих прогалин у специфічних знаннях щодо ветеранського підприємництва,

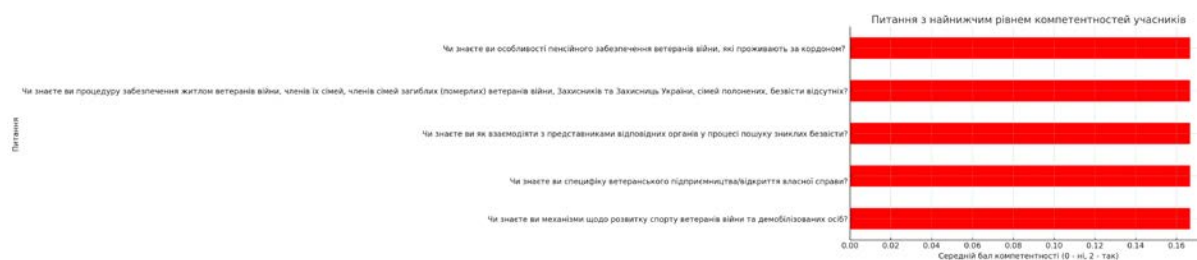

Рис. 3. Питання з найнижчим рівнем компетентностей учасників

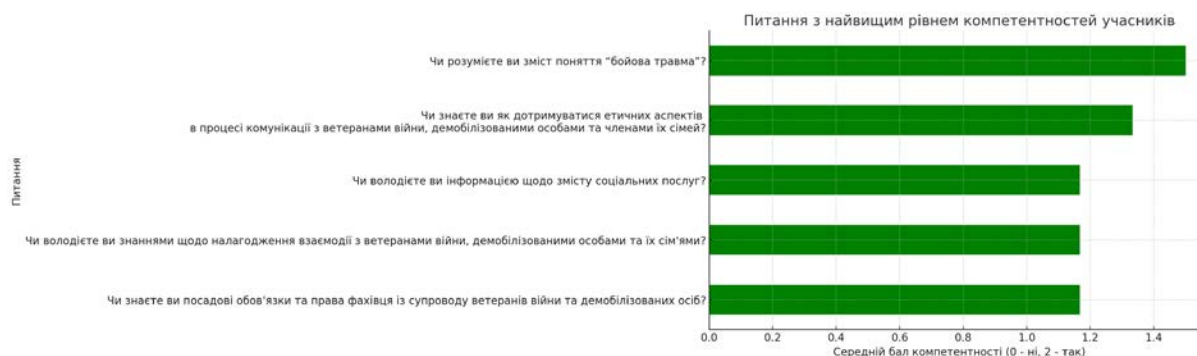

Рис. 4. Питання з найвищим рівнем компетентностей учасників

механізмів медичної реабілітації та адаптації ветеранів, а також особливостей організації соціокультурних заходів для ветеранів війни. Водночас учасники демонструють кращу обізнаність у питаннях етичних норм та загальних принципів соціальної роботи, що підтверджує нерівномірність їхньої компетентності та підсилює аргументацію на користь застосування саме адаптивної моделі підготовки.

Обґрунтованість застосування адаптивної моделі також посилюється положеннями професійного стандарту фахівця із супроводу ветеранів, що акцентує увагу на необхідності індивідуалізованого підходу до формування компетентностей працівників. Методичні рекомендації щодо розроблення освітніх програм додатково підтверджують, що підготовка має базуватись на гнучкості, диференціації навчального змісту та широкому застосуванні інтерактивних і проблемно орієнтованих форм навчання.

У результаті вхідного тестування було виявлено суттєві прогалини у знаннях слухачів щодо нормативного врегулювання статусу ветеранів, процедур документального оформлення та реалізації прав, передбачених чинним законодавством. Це стало підставою для посилення освітньої програми тематичними модулями, які надали змогу більш ґрунтовно засвоїти

нормативні засади ветеранської політики. Здобувачам із недостатнім рівнем підготовки було запропоновано методики покрокового опрацювання алгоритмів дій, практичні вправи та кейс-методи, що сприяли формуванню комплексного уявлення про систему соціально-правового супроводу як ветеранів, так і членів їхніх сімей.

У контексті психологічної підготовки програма враховувала неоднорідний рівень фахового досвіду учасників. Для слухачів, які не мали спеціальної психологічної освіти, надавались базові знання з психологічної діагностики, кризового консультування та навички надання первинної допомоги в ситуаціях психоемоційної дестабілізації. Учасники з досвідом у сфері психології працювали над поглибленим опануванням технік, орієнтованих на взаємодію з особами, які мають травматичний досвід, що дало змогу збалансувати навантаження та забезпечити фахову релевантність змісту для обох груп.

Особливу увагу було зосереджено на напрямках, пов'язаних із професійною адаптацією ветеранів, включаючи питання зайнятості та започаткування підприємницької діяльності. Слухачі мали можливість долучитися до тренінгів за участі фахівців із бізнес-консультування, пройти майстер-класи з основ проектування власної справи, а також практикували ство-

рення бізнес-планів через інтерактивні вправи, що моделювали реальні умови започаткування ветеранських стартапів. Такий підхід дозволив сформувати розуміння практичних механізмів професійної самореалізації ветеранів у межах громади.

Поглиблення знань стосовно медичного забезпечення та реабілітаційних процесів відбувалося у співпраці з медичними фахівцями, які спеціалізуються на фізичній та психологічній реабілітації ветеранів. Слухачі мали змогу не лише ознайомитися з нормативними аспектами доступу до медичних послуг, а й практично опрацювати механізми направлення, комунікації з медичними структурами та принципи командної роботи у сфері охорони здоров'я. Додаткові заняття, включаючи відвідування реабілітаційної кімнати ЗНУ, надали змогу сформуванню цілісного уявлення про можливості та обмеження сучасної системи допомоги.

Не менш важливою стала складова, присвячена соціокультурній інтеграції, яка була доповнена інформаційно-практичними заходами за участю організаторів ветеранських ініціатив. Особливий акцент робився на тому, як створювати й підтримувати заходи культурного, спортивного та просвітницького спрямування у громадах за участю самих ветеранів. Це дозволило розглядати процес соціального включення не лише як зовнішню підтримку, а як взаємодію та партнерство.

Формування навичок ефективної комунікації та співпраці з громадами здійснювалося з урахуванням попереднього рівня підготовленості слухачів. Тим, хто демонстрував базовий рівень володіння міжособистісними та командними навичками, були запропоновані практичні заняття для відпрацювання технік налагодження контакту, конструктивного діалогу, етичної взаємодії та роботи в команді. Для більш досвідчених учасників навчання зосереджувалося на розвитку фасилітаційних навичок, менторства та наставництва, що дозволило розширити професійний арсенал для міжпрофесійної взаємодії в громадах.

Таким чином, вважаємо, що рекомендації з адаптації програми дозволяють зробити навчальний процес максимально ефективним для здобувачів з різним рівнем вхідних компетентностей, що відповідає принципам адапційної моделі підготовки соціальних працівни-

ків для фасилітаційного супроводу ветеранів у громаді.

На момент завершення навчання група слухачів, які спочатку мали різний рівень підготовки і представляли різні громади та установи, продемонстрували якісні зміни у знаннях та практичних навичках. Здобувачі з Приморської, Бердянської та Якимівської громад, які до навчання мали обмежені знання щодо процедур соціально-правового супроводу ветеранів, на момент складання підсумкового оцінювання продемонстрували здатність чітко та впевнено надавати консультації ветеранам і членам їхніх родин з питань встановлення соціальних статусів, отримання соціальних пільг та компенсацій. Після завершення програми всі фахівці показали вміння використовувати цифрові сервіси та інформаційні бази даних, що значно скорочує час на обробку запитів ветеранів.

Фахівці, які на початку програми мали поверхневі знання у сфері психологічної підтримки ветеранів, на момент завершення навчання активно застосовують на практиці навички первинної психологічної допомоги, кризового консультування та підтримки ветеранів із бойовою травмою. Практичний психолог та соціальний педагог, які були слухачами програми, значно поглибили власні знання щодо специфіки роботи з ветеранами, адаптували власні професійні методики під реалії ветеранської спільноти. Тепер вони координують створення груп самопомоги для ветеранів у громадах, проводять тренінги та психотерапевтичні групи, сприяючи таким чином соціально-психологічній реабілітації ветеранів.

У сфері професійної адаптації та зайнятості ветеранів учасники навчання, які раніше не володіли інформацією щодо підприємництва, після завершення програми активно організовують і проводять інформаційні семінари для ветеранів, сприяючи відкриттю нових ветеранських стартапів і малого бізнесу в громадах. Випускники програми добре орієнтуються у наявних державних програмах та проєктах міжнародних донорів, ефективно спрямовують ветеранів до цих ресурсів, що сприяє покращенню їхнього матеріального та соціального становища.

У контексті медичного забезпечення та реабілітації слухачі продемонстрували суттєвий прогрес у розумінні потреб ветеранів у медич-

ній допомозі. Вони оволоділи необхідними знаннями щодо можливостей медичної реабілітації, протезування та ерготерапії, чіткого розуміння механізмів направлення ветеранів до відповідних профільних медичних установ. Це дозволило значно покращити якість медичного супроводу ветеранів у громадах (рис. 5).

Завдяки опануванню навичок організації соціокультурних заходів випускники програми успішно організували кілька місцевих ініціатив, зокрема ветеранські спортивні заходи, культурні та освітні проєкти, що посилює взаємодію ветеранів із громадою та сприяло їхній активній соціальній інтеграції. Відповідальні

працівники місцевих громад продемонстрували підвищену здатність до ефективної комунікації з різними соціальними групами, налагоджуючи партнерські зв'язки з громадськими організаціями, волонтерами та органами місцевого самоврядування (рис. 6).

Навчання за адаптивною моделлю продемонструвало суттєвий позитивний вплив на розвиток професійних компетентностей соціальних працівників. Випускники програми стали спроможними не лише виконувати свої професійні функції, а й виступати ініціаторами нових практик роботи з ветеранами у громадах, стимулюючи процеси соціального згуртування

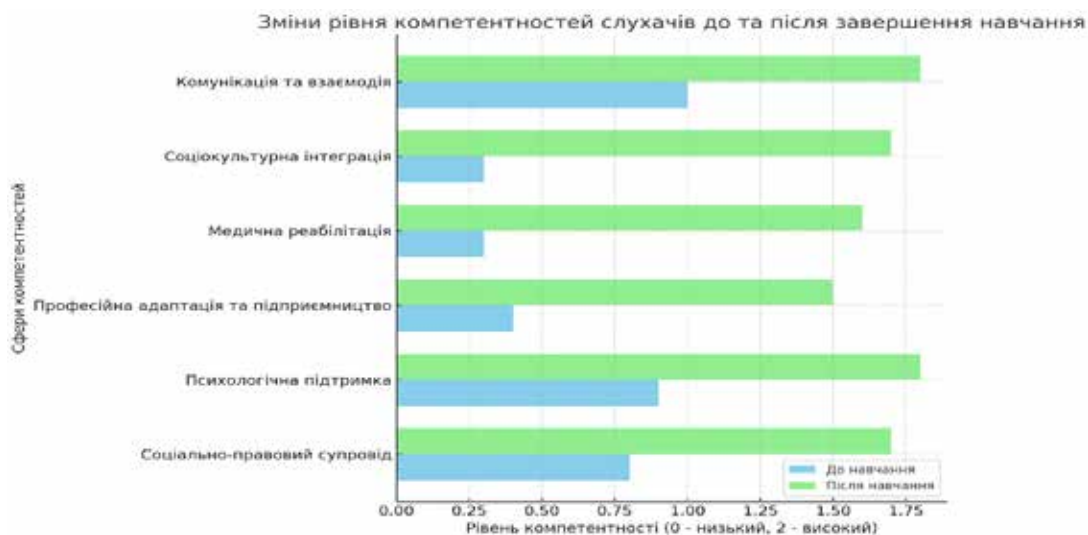

Рис. 5. Зміни рівня компетентностей слухачів до та після завершення навчання

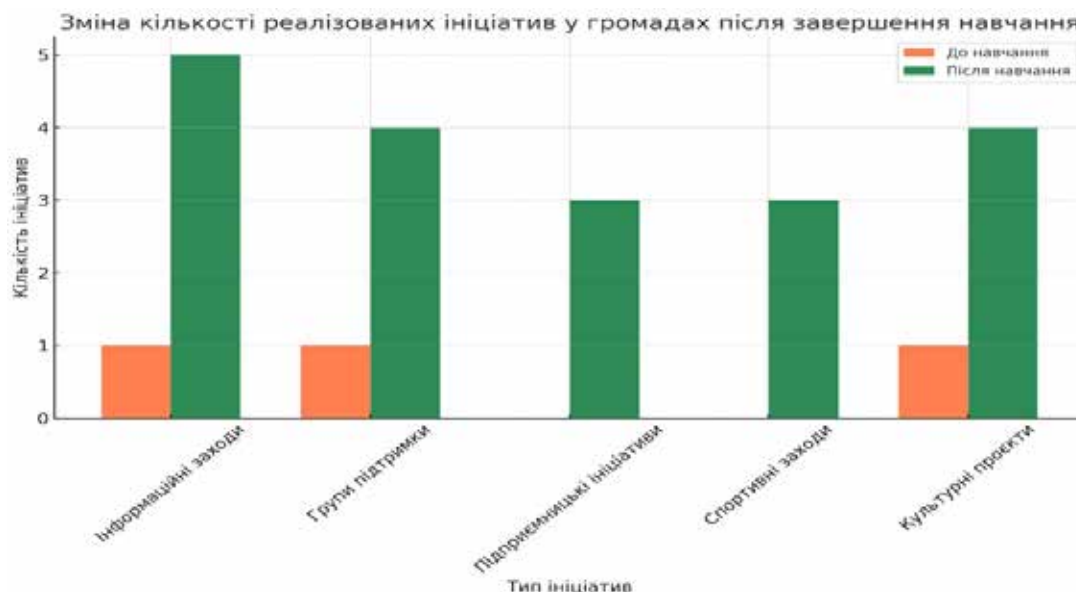

Рис. 6. Зміна кількості реалізованих ініціатив у громадах після завершення навчання

та інтеграції ветеранів у громадське життя. Це підтверджує ефективність адаптивної моделі підготовки соціальних працівників, яка забезпечує відповідність навчання потребам громади, професійним запитам учасників та викликам сьогодення.

Висновки. На основі проведеного аналізу та отриманих результатів застосування адаптивної моделі підготовки соціальних працівників кризового втручання та психосоціального супроводу ветеранів різного віку до умов громади можна виокремити декілька перспективних напрямів подальших наукових досліджень у цій сфері.

По-перше, одним із перспективних напрямів є глибоке теоретико-методологічне осмислення підтримки ветеранів війни в умовах сучасних соціально-політичних реалій України. Важливо розробити ґрунтовні концептуальні підходи щодо соціальної реінтеграції ветеранів до умов різних громад, специфіки локальних соціальних контекстів. Це дозволить вдосконалити моделі фасилітаційного супроводу та зробити їх ще більш ефективними.

По-друге, важливим напрямом подальших наукових пошуків може стати вивчення осо-

бливостей професійного вигорання та психологічної резильєнтності соціальних працівників, які здійснюють фасилітаційний супровід ветеранів. Дослідження у цьому напрямі дозволять створити системні механізми профілактики професійного вигорання, що забезпечить довгострокову ефективність соціальних послуг для ветеранів.

По-третє, перспективною є оцінка впливу фасилітаційного супроводу на довгострокові результати соціальної реінтеграції ветеранів та членів їхніх сімей у громади. Це вимагає впровадження тривалих моніторингових досліджень, які б дозволили виявити сталі ефекти фасилітаційної діяльності, а також уточнити індикатори соціальної реінтеграції ветеранів.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у сфері впровадження адаптивної моделі підготовки соціальних працівників до кризового втручання та психосоціального супроводу ветеранів різного віку яка має комплексний і міждисциплінарний характер та дозволить поглибити розуміння цієї проблематики, підвищити ефективність соціальних інтервенцій та сприяти сталому соціальному розвитку територіальних громад України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вдовіченко О.В., Соколова І.М., Педченко О.В., Степанова С.С., Фролова О.В. Психологічна реабілітація і супровід ветеранів війни: досвід Ізраїлю. *Zeszyty naukowe wyższej szkoły technicznej w katowicach*. 2023. (16). S. 107–118
2. Копилова С.В. Технологія організація спільної діяльності суб'єктів професійної підготовки магістрів соціальної роботи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. 2 (39). С. 109–113.
3. Мальований, М. І., Улянич, Ю. В. Зарубіжний досвід професійної та соціальної адаптації військових. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2023. № 3-4 (86-87). С. 38–47.
4. Професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб» затверджений наказом Міністерством у справах ветеранів України від 31 грудня 2024 року № 508. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/706-ilovepdf_merged_13.pdf
5. Раєвська Я. М. Сучасний стан професійної підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогіка*. 2018. (31). С. 120–124.
6. Черчик Л. М. Сутність та форми реабілітації ветеранів, учасників бойових дій та їх сімей / *Природні лікувальні активи, реабілітація та курорти: I Міжнародна науково-практична конференція*. ДУ «ІРЕЕД НАН України». Одеса, 2024.

REFERENCES:

1. Vdovychenko, O. V., Sokolova, I. M., Pedchenko, O. V., Stepanova, S. S., Frolova, O. V. (2023). Psykholohichna reabilitatsiia i suprovod veteraniv viiny: dosvid Izrailiu [Psychological Rehabilitation and Support for War Veterans: The Experience of Israel]. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*, (16), pp. 107–118. [in Ukrainian].
2. Kopylova, S. V. (2016). Tekhnolohiia orhanizatsiia spilnoi diialnosti sub'iektiv profesiinoi pidhotovky mahistriv sotsialnoi roboty [Technology of Organizing Joint Activities of Subjects in the Professional Training of Social Work

Master's Students]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»*, 2 (39), pp. 109–113. [in Ukrainian].

3. Malovanyi, M. I., Ulyanych, Yu. V. (2023). Zarubizhnyi dosvid profesiinoi ta sotsialnoi adaptatsii viiskovykh [Foreign Experience in the Professional and Social Adaptation of Military Personnel]. *Bulletin of Socio-Economic Research: Collection of Scientific Papers. Odesa: Odesa National Economic University*, No. 3–4 (86–87), pp. 38–47. [in Ukrainian].

4. Profesiinyi standart «Fakhivets iz suprovodu veteraniv ta demobilizovanykh osib» [Specialist in supporting veterans and demobilized persons] zatverdzhnyi nakazom Ministerstvom u spravakh veteraniv Ukrainy vid 31 hrudnia 2024 roku № 508. Retrieved from: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/706-ilovepdf_merged_13.pdf [in Ukrainian].

5. Raievska, Ya. M. (2018). Suchasnyi stan profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi sfery do mizhprofesiinoi vzaiemodii [Current State of Professional Training of Social Sphere Specialists for Interprofessional Interaction]. *Collected Scientific Papers of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko. Series: Pedagogy*, (31), pp. 120–124. [in Ukrainian].

6. Cherchyk, L. M. (2024). Sutnist ta formy reabilitatsii veteraniv, uchasnykiv boiovykh dii ta yikh simei [The Essence and Forms of Rehabilitation of Veterans, Combatants, and Their Families]. In: *Natural Healing Resources, Rehabilitation, and Resorts: 1st International Scientific and Practical Conference of the State Institution «Institute for the Research of Environmental and Energy Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine»*. Odesa. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 13.06.2025

Дата прийняття статті: 25.07.2025

Опубліковано: 08.09.2025